

प्रदेश लोक सेवा आयोग
कोशी प्रदेश, विराटनगर, नेपाल

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत प्राविधिक तर्फ कृषि सेवा, लाइभस्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, नवौं (९) तहको खुला, अन्तर स्थानीय तह र आन्तरिक अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रमलाई दुई भागमा विभाजन गरिएको छः

प्रथम चरण -लिखित परीक्षा

पूर्णाङ्क: २००

द्वितीय चरण -अन्तर्वार्ता

पूर्णाङ्क: ३०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

पत्र	विषय	खण्ड	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या × अङ्क	समय	पूर्णाङ्क	उतीर्णाङ्क
प्रथम	प्रशासन, व्यवस्थापन र सेवा सम्बन्धी सामान्य विषय	(क) प्रशासन र व्यवस्थापन (Section-A)	विषयगत (subjective)	2×5 & 4×10=50 (Short & Long Answer)	१:३० घण्टा	५०	४०
		(ख) सेवा सम्बन्धी सामान्य विषय (Section-B)	विषयगत (subjective)	5×10=50 (Long Answer)	१:३० घण्टा	५०	
द्वितीय	सेवा सम्बन्धी प्राविधिक विषय		विषयगत (subjective)	4×15=60 (Critical Analysis) 2×20=40 (Problem Solving)	३ घण्टा	१००	४०

द्वितीय चरण:- अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क:- ३०

विषय	पूर्णाङ्क	उतीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
अन्तर्वार्ता (Interview)	३०		बोर्ड अन्तर्वार्ता (Board Interview)	

द्रष्टव्य :

- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ। सामान्यतया पाठ्यक्रममा जुन भाषा प्रयोग भएको छ सोही भाषामा प्रश्न सोधिनेछ।
- माथि उल्लिखित सेवा अन्तर्गतका सबै समूहको लागि प्रथम पत्र Section A (प्रशासन र व्यवस्थापन) को पाठ्यक्रमको विषयवस्तु एउटै हुनेछ। तर प्रथम पत्र Section B (सेवा सम्बन्धी सामान्य विषय) र द्वितीय पत्र (सेवा सम्बन्धी प्राविधिक विषय) का पाठ्यक्रम समूह अनुरूप फरक फरक हुनेछन्।
- प्रथम पत्रमा प्रत्येक खण्डको लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन्। उम्मेदवारले प्रत्येक खण्डका प्रश्नको उत्तर सोही खण्डका उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ।
- द्वितीय पत्रमा प्रत्येक प्रश्नको लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन्। उम्मेदवारले प्रत्येक प्रश्नको उत्तर छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ।
- यस पाठ्यक्रममा जुनसुकै लेखिएको भएता पनि पाठ्यक्रममा परेका ऐन, नियम, नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधित भई हटाईएका वा थप गरी संशोधित भई कायम रहेका) लाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ।
- प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनोट भएका उम्मेदवारलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ।
- पाठ्यक्रम लागू मिति २०८१/५/२० देखि

प्रदेश लोक सेवा आयोग
कोशी प्रदेश, विराटनगर, नेपाल

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत प्राविधिक तर्फ कृषि सेवा, लाइभस्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, नवौं (९) तहको खुला, अन्तर स्थानीय तह र आन्तरिक अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र : General Subject

Section (A): Administration & Management
(2 x 5 Marks & 4 x 10 Marks = 50 Marks)

१. राज्य र सरकार
  - १.१ नेपालको संविधान
  - १.२ राज्यशक्तिको बाँडफाँड, शक्ति पृथकीकरण, सन्तुलन र नियन्त्रण
  - १.३ सरकारको कार्यक्षेत्र र भूमिका
  - १.४ सङ्घीय प्रणाली : नेपालमा प्रशासनिक संघीयता र वितीय संघीयता
  - १.५ संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकार
  - १.६ संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकार बीचको अन्तरसम्बन्ध र समन्वय
  - १.७ सार्वजनिक नीति विश्लेषण, तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन
२. लोकतन्त्र, मानव अधिकार र नेपाली समाज
  - २.१ समावेशी लोकतन्त्र
  - २.२ कानूनी राज्य र मानव अधिकार
  - २.३ प्रतिनिधित्वको सिद्धान्त र समानुपातिक प्रतिनिधित्व
  - २.४ सामाजिक न्याय र सामाजिक सुरक्षा
  - २.५ नेपाली समाजका विविध जातजाति/वर्ग समुदायहरूका सामाजिक, साँस्कृतिक, आर्थिक अवस्था र रहनसहन
  - २.६ आरक्षण, सकारात्मक विभेद, विविधता व्यवस्थापन र यसका चुनौतीहरू
  - २.७ सूचनाको हक एवं सार्वजनिक निकायको दायित्व
३. सार्वजनिक प्रशासन
  - ३.१ सार्वजनिक प्रशासनको अवधारणा, सिद्धान्त र कार्यहरू
  - ३.२ कर्मचारी प्रशासनका आधारभूत पक्षहरू
  - ३.३ प्रशासन र राजनीति बीचको अन्तरसम्बन्ध
  - ३.४ सार्वजनिक सेवा प्रवाह र यसका नवीनतम अभ्यासहरू
  - ३.५ आर्थिक प्रशासन, बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन
  - ३.६ सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन (सार्वजनिक आय, खर्च तथा ऋण)
  - ३.७ आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली
४. व्यवस्थापन
  - ४.१ व्यवस्थापनको अवधारणा, सिद्धान्त र नवीनतम प्रवृत्तिहरू
  - ४.२ व्यवस्थापकको कार्य, भूमिका र सीपहरू
  - ४.३ उत्प्रेरणा, मनोबल, नेतृत्व, नियन्त्रण, समन्वय र निर्णय प्रक्रिया
  - ४.४ समूह गतिशीलता, संगठनात्मक व्यवहार, समूहकार्य र कार्य संस्कृति
  - ४.५. सार्वजनिक क्षेत्र व्यवस्थापन र नवोदित अवधारणाहरू

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत प्राविधिक तर्फ कृषि सेवा, लाइभस्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, नवौं (९) तहको खुला, अन्तर स्थानीय तह र आन्तरिक अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ४.६ व्यवस्थापन सूचना प्रणाली र सूचना प्रविधिको उपयोग
- ४.७ गुनासो व्यवस्थापन, तनाव व्यवस्थापन, सूचना व्यवस्थापन र समय व्यवस्थापन
- ४.८ सामूहिक सौदाबाजी र ट्रेड युनियन
५. विकासका आयामहरू
  - ५.१ विकास र पूर्वाधार प्रशासनको अवधारणाहरू र नवीनतम उपागमहरू
  - ५.२ नेपालमा योजनाबद्ध विकास र चालू आवधिक योजना
  - ५.३ विकासका आयामहरू: मानव विकास, दिगो विकास, समावेशी विकास, गरिबी निवारण, विश्वव्यापीकरण र स्थानीयकरण
  - ५.४ वातावरण, जनसंख्या, रोजगार र बसाँइसराई
  - ५.५ जलवायु परिवर्तन, जलवायु परिवर्तनले सामाजिक जीवनमा पारेको प्रभाव र अनुकूलन
  - ५.६ विपद् व्यवस्थापन
  - ५.७ नेपालमा विकासका चुनौती तथा राष्ट्रिय विकासका मुद्दा/सवालहरू
६. शासकीय सुधार, सुशासन र व्यावसायिकता
  - ६.१ नेपालमा शासकीय/प्रशासन सुधारका प्रयास र चुनौतीहरू
  - ६.२ सार्वजनिक सेवाको अवधारणा, विशेषता र आधारभूत मान्यताहरू
  - ६.३ सुशासन, पारदर्शिता र जवाफदेहिता
  - ६.४ सदाचार, व्यावसायिक नैतिकता र मूल्यहरू (Values)
  - ६.५ सम्पति शुद्धीकरण (Money Laundering) र भ्रष्टाचार निवारण
  - ६.६ विद्युतीय शासन (E-Governance)
  - ६.७ सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा नवप्रवर्तन (Innovation)

प्रथम पत्र : General Subject

Section (B): सेवा सम्बन्धी सामान्य विषय

(5 x 10 Marks = 50 Marks)

१. पशु सेवा लाई प्रत्यक्ष असर पार्ने ऐन, नियमावली तथा नीति निर्देशनहरू
  - १.१ पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ र पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियमावली, २०५६
  - १.२ पशु बधशाला तथा मासु जाँच ऐन, २०५५ र पशु बधशाला तथा मासु जाँच नियमावली, २०५७
  - १.३ दाना पदार्थ ऐन, २०३३ र दाना पदार्थ नियमावली, २०४१
  - १.४ चालू संघीय तथा प्रादेशिक आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेको पशु सेवा सम्बन्धी नीति, रणनीति र कार्यक्रमहरू
  - १.५ संघीय र प्रादेशिक (कोशी प्रदेश) कृषि विकास रणनीति
  - १.६ बीउ बिजन ऐन, २०४५
  - १.७ नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद ऐन, २०४८

प्रदेश लोक सेवा आयोग
कोशी प्रदेश, विराटनगर, नेपाल

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत प्राविधिक तर्फ कृषि सेवा, लाइभस्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, नवौं (९) तहको खुला, अन्तर स्थानीय तह र आन्तरिक अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- १.८ नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद विनियम, २०४९
- १.९ पशु सेवासँग सम्बन्धित संस्थान, बोर्ड, परिषद तथा समितिहरूको व्यवस्था र सो सँग सम्बन्धित ऐन तथा तिनको कार्यक्षेत्र
- १.१० प्रदेश कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान ऐन, २०७७ र प्रदेश कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान नियमावली, २०७८ (कोशी प्रदेश)
- १.११ सहकारी ऐन, २०७४ र सहकारी नियमावली, २०७५
- १.१२ प्रदेश सहकारी ऐन, २०७६ र प्रदेश सहकारी नियमावली, २०७६ (कोशी प्रदेश)
२. सेवा समूहसँग सम्बन्धित ऐन, नियमावली तथा नीति निर्देशनहरू
  - २.१ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (पशु सेवासँग सम्बन्धित प्रावधान तथा व्यवस्थाहरू)
  - २.२ प्रचलित निजामती सेवा ऐन र निजामती सेवा नियमावली
  - २.३ प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९ र प्रदेश निजामती सेवा नियमावली, २०८१ (कोशी प्रदेश)
  - २.४ स्थानीय सरकारी सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०८० (कोशी प्रदेश)
  - २.५ नेपाल कृषि सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी) विभाजन र नियुक्ति नियमहरू, २०५१
  - २.६ आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७
  - २.७ प्रदेश आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७८ र प्रदेश आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली २०७९ (कोशी प्रदेश)
३. वातावरणसँग सम्बन्धित ऐन, नियमावली तथा नीति निर्देशनहरू
  - ३.१ वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७
  - ३.२ प्रदेश वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र प्रदेश वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ (कोशी प्रदेश)
  - ३.३ पशु सेवा विषयसँग सम्बन्धित वातावरण नीति र निर्देशिका
  - ३.४ जैविक विविधता सम्बन्धी महासन्धि, नेपाल राजपत्र (माघ ४, २०५०) र त्यससँग सम्बन्धित अन्य नियम र संशोधनहरू
  - ३.५ विरुवा संरक्षण ऐन, २०६४ र विरुवा संरक्षण नियमावली, २०६६

नमूना प्रश्नहरू (Model Questions)

१. In Koshi Province many Co-operatives are involved in production, processing and marketing of different livestock products. Critically review their performance in milk collection, Processing and marketing. Explain briefly about weakness in existing Co-operative Act and Regulation with respect to processing and marketing of livestock products by such Co-operatives. [5+5]
२. कोशी प्रदेशमा कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि अनुदान उपलब्ध गराउन ऐन, नियमावली र मापदण्डको व्यवस्था गरिएको छ । कोशी प्रदेशमा पशुपन्छी व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि उपलब्ध गराइने विभिन्न प्रकारका अनुदान कार्यक्रमको बारेमा विवेचना गर्नुहोस् । [१०]

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत प्राविधिक तर्फ कृषि सेवा, लाइभस्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, नवौं (९) तहको खुला, अन्तर स्थानीय तह र आन्तरिक अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र: सेवा सम्बन्धी प्राविधिक विषय

(4 x 15 Marks & 2 x 20 Marks = 100 Marks)

1. INTRODUCTION

- 1.1 Relation of livestock with agriculture, forestry and environment
- 1.2 Statistics on livestock and livestock products
- 1.3 Present status of livestock research and development
- 1.4 Livestock credit and insurance

2. ANIMAL NUTRITION

- 2.1 Feeds and feeding standards for each livestock and poultry species
- 2.2 Nutritional contents of different species of pasture, fodder, fodder trees including indigenous species, agricultural and industrial by-products
- 2.3 Different methods of nutritional analysis of livestock feeds and fodder
- 2.4 Computation of ration for different livestock and poultry species
- 2.5 Minerals, vitamins and trace elements requirement for different species of livestock and poultry their sources and deficiency syndromes
- 2.6 Utilization of crop and industrial by-products in poultry and livestock

3. PASTURE AND FODDER

- 3.1 Classification of different types of pasture and fodder species
- 3.2 Indigenous species of pasture and fodder found in different parts of Nepal
- 3.3 Different species of pasture, fodder and fodder trees - Cultivation and management practices
- 3.4 Rangeland management practices in different parts of the country
- 3.5 Different methods of forage conservation and their nutritive values
- 3.6 Seed production of different pasture and fodder species

4. LIVESTOCK BREEDS, BREEDING AND REPRODUCTION

- 4.1 Description (Breed characteristics, habitat, productivity) of different species of exotic and indigenous livestock and poultry
- 4.2 Sire evaluation for selecting the elite bulls
- 4.3 Genetic parameters for the selection of livestock and poultry maintained for different purposes
- 4.4 Breeding principles
- 4.5 Methods of selection
- 4.6 Quantitative genetics of livestock and poultry (gene, cell division, chromosome number, genotype, phenotype, breeding values, hybrid vigor, sex linkage, dominance and recessive gene etc.),
- 4.7 Anatomy of male and female reproductive organs of different species of livestock and poultry
- 4.8 Different types of reproductive hormones and their functions
- 4.9 Different Stages of Reproduction and Estrous cycles
- 4.10 Reproductive disorders and their corrective measures
- 4.11 Collection, processing, evaluation and storage of warm and frozen semen
- 4.12 Artificial insemination and embryo transfer technique
- 4.13 Pregnancy diagnosis technique

प्रदेश लोक सेवा आयोग
कोशी प्रदेश, विराटनगर, नेपाल

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत प्राविधिक तर्फ कृषि सेवा, लाइभस्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, नवौं (९) तहको खुला, अन्तर स्थानीय तह र आन्तरिक अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

5. LIVESTOCK AND POULTRY MANAGEMENT

- 5.1 Classification and identification of livestock and poultry
- 5.2 Housing and space requirement of different livestock and poultry
- 5.3 Casting technique
- 5.4 Different types of record maintenance of farm animals and poultry
- 5.5 Management of different stages of animal (young, pregnant, production, breeding, dry etc.)
- 5.6 Hatchery management
- 5.7 Commercial poultry breeds and their maintenance

6. LIVESTOCK EXTENSION

- 6.1 Social mobilization, gender integration and group dynamics
- 6.2 Pocket package program
- 6.3 Capacity building of farmers and extension staffs
- 6.4 Participatory approach in planning, implementation and monitoring from grass-root level
- 6.5 Public-private/NGO/CBOs partnership program
- 6.6 Different types of communication system
- 6.7 System learning approach
- 6.8 Co-operatives in livestock development

7. AGRO-PROCESSING AND MARKETING

- 7.1 Physiology of milk secretion and composition of milk and milk products
- 7.2 Hygienic milk production
- 7.3 Handling, processing and quality management of milk and milk products
- 7.4 Manufacture and marketing of different dairy products
- 7.5 Hygienic meat production
- 7.6 Handling, processing and quality management of meat and meat products
- 7.7 Manufacture and marketing of different meat products
- 7.8 Marketing network of live animal
- 7.9 Egg, wool, hides and skins, bones etc. marketing system

नमूना प्रश्नहरू (Model Questions)

१. साधरणतया मिल्क होलिडे भन्नाले के बुझिन्छ ? बजारमा दुध तथा दूग्धजन्य पदार्थको नियमित आपूर्ति गर्न र मूल्य स्थिर राख्न सरकार र नीजि क्षेत्रले कसरी काम गर्नुपर्दछ ? विश्लेषणात्मक टिप्पणी गर्नुहोस् । [५ + १०]
२. Critically review the importance of different fodder and forage species with regard to milk production in Koshi Province. Describe how current silage production technology is affecting fodder and forage production system in province and state its long-term implications. [५ + १०]
३. Critically analyze the problems of feeds and feeding standards for each livestock and poultry species with respect to present feed law and by-law. Suggest major improvements on it. [२०]